

שנאה? בחינם!

[שפת אמת דברים תרמ"ב] 'בפסוק בשנאת ה' אותנו כו'. וע"ז נאמר נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה'. בפסוק [ירמיהו פי"ב], 'היתה לי נחלתי כאריה ביער נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה'. מבאר המלבי"ם עפ"י המדרש, 'מדמה אותה במשלו כמי שגדל חיות מדבריות לעשות אותם בני תרבות, והיה לו ארי בן תרבות שהיה משעשע עמו, אבל כאשר עבר עמו דרך היער נזכר את מעמדו הקודם הפראי ונתן בקולו על אדונו (כמ"ש [ב"ק טז וסנהדרין ב.] שהארי אינו בן תרבות), ור"ל שבמצרים היו במעמד הפראי רחוקים מדת ומצות, ואני עשיתים בני תרבות ובעלי דת, ובבואם ביער היינו בין האומות, שבו אל טבעם הקודם ונתנו קולם על ה' ועל נביאיו להרגם, על כן שנאתיה, ולכן נתתי ידידות נפשי בכף אויביה'.

עוד מובא, כתיב, 'קרא עלי מועד לשבור בחורי, זמן עלי מועד לשבור בחורי בתשעה באב, וכתיב: 'ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו', אמר ר' יוחנן, אותו היום תשעה באב היה, אמר הקדוש ברוך הוא: אתם בכיתם בכיה של חנם אני אקבע אותו לכם בכיה לדורות, שחרב בו הבית בראשונה ובשניה, ולכן כפל הנביא לשון: (איכה א, ב) "בכה תבכה". ודרשו רז"ל: בכה, בחורבן ראשון, תבכה, בחורבן שני. ע"כ ההקדמה.

'כי הקדוש ברוך הוא חשב לטובתנו. וע"י שאמרו בשנאת. נהפך ח"ו לשנאה'...

השפ"א ז"ע בא לבאר לנו מה מונח מאחורי הסיפור של אותה בכית חינם שבכו עם ישראל באותו הלילה, אשר על כן נגזרו עלינו בכיה לדורות על שני בתי מקדשות. בשם הרה"ח ר' יעקב ברקוביץ ז"ל, היה נוהג לומר שבכיה היא לשון מבוך, ודמעות הם כמו המדמם ומנסך. והביאור בזה שכשאדם בוכה, מצד אחד ראייתו מטשטשת עליו אך מנגד הדמעות שוטפות ומכינות את האדם למצב חדש!! אך השאלה היא האם הבכי הוא חיצוני או פנימי. כלומר – בכי חיצוני הוא שטחי בלבד, והוא בכיה על העבר, אין טעם בבכי על מה שהיה, שכן מה שהיה היה, אך הבכי הפנימי הוא הלמידה של האדם מן העבר על ההווה – היינו ההתבוננות איך ממנפים את חיסרון העבר, והבכי הוא על המצב החדש שעתיד לבוא. אז הבכי הוא לתועלת.

זו הסיבה שאנו בוכים על חורבן בית המקדש. בבניין בית המקדש נהיה מצב שחשבו שניתן לראות את הקב"ה בחוש ללא שום עבודה. אך האמת היא שכל ההארה של ביהמ"ק היא דווקא על ידי העבודה. ועל כן חורבן הבית אינו רק עונש אלא חסד מאת הבורא שבנין שיש כאן עבודת התמיד לעשות יום יום שעה שעה. ועל כן חורבן הבית הינו הכנה לבניין הבית השלישי ששם תהיה בהירות הרבה יותר גדולה ממה שהיה עד כה, רק שכל זה הוא בתנאי שאנו נעשה את המוטל עלינו בעבודת ה'. ר' אשר ז"ע במכתב הראשון, מבאר מהי העבודה הזו המוטלת על האדם, ואיך כל זה מתקשר לבכיה על בית המקדש.

העבודה עם הכאב: וזלה"ק, 'כאב הנמצא במחשבה אינו נעוץ דווקא בסיבת מציאות החיים וכל הכאב והדאגה הוא מהנפש ולא מהגוף'. כלומר – כשאדם עובר כאב כלשהו הוא רמז לכך ששכח מהקב"ה וזה כביכול גורם כאב לקב"ה, כאב זה הקב"ה משדר לאדם מעט מזעיר כדי שיבין מזה את הכאב של הקב"ה מהנתק שנגרם על ידי האדם. ואז על ידי ההכרה הזו האדם הופך את הכאב ממציאות (שנדמה לו) לסיבה – מה הקב"ה רוצה שאני אבין מזה. וממשיך ר' אשר במכתב: 'תפקיד האדם וחובתו בעולמו להגיע ולמצוא שאינו בסיס בפני עצמו. כוחו ומעשיו נתנו לו ממצאות עליונה מציאות הרחמים כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל'. הכאב של האדם נובע ממקום של חוסר אונים בו האדם מרגיש את התהו ובוהו שלו. ר' אשר מבאר שיש ב' היבטים למושג 'תהו ובוהו', האחד מלפני הבריאה, והוא מכונה תהו ובוהו של קדושה, ולעומת זאת יש תהו ובוהו של האנוש שלאחר הבריאה. וההבדל ביניהם הוא שלפני הבריאה היה התהו ובוהו אחדות אחת, ולא היה שום הפרש בין יום לילה אני אתה טוב רע וכו', משא"כ לאחר הבריאה כל החילוקים הללו נהיו בעלי הפרש גדול ונתונים להמחשה. והקב"ה מבקש מאיתנו להפוך את התהו ובוהו שלנו המפורד ולחבר אותו עם התהו ובוהו של השלימות שהיתה קודם הבריאה. וזה העבודה שהאדם עושה עם עצמו לקשר כל מצב וכל אחד לקשר בורא הזה. ולכן כל אדם צריך לעבור כאבים, מכשולים, ולא כדי להעניש אותו אלא כדי לחשל את האדם להכיר כמה הוא תלוי כל הזמן בחסדי הבורא. והראיה לכך ממשיך ר' אשר באחד המכתבים שכל כאב שיש לאדם יוכל לראות שישנם אנשים שדבר זה אינו כאב בשבילם כלל... וכך כותב: '...אין הוא מסכן כפי שהמחשבה רוצה לרמות אותו, וכי מה יש אם אין לו שלימות של ענין זה או אחר, הלא אלפי אנשים שסבלם גדול משלך וחיים חיי שלוח ואינם נותנים ליבם לצער עצמם עד בלי די... וכאשר האדם מתחיל לראות שהכאב שבו אינו אמיתי אלא שיש בקרבו שונא קטן המתגבר עליו להכניסו בכאבים עמוקים עד שאול'... כל זמן שהאדם לא מגיע להכרה זו הרי הוא ממשיך להיות עסוק בכאבו'.

באותו הלילה שבאו המרגלים לארץ ישראל חוו את הכאב הזה שהם באמת לא יכולים לבדם לכבוש אלא חייבים להגיע לבהירות הזו שהקב"ה מנווט את דרכם, ושם נכשלו ואמרו 'בשנאת ה' אותנו'... כיצד אדם מגיע למצב שכזה שהקב"ה אוהב אותו והוא חושב שהקב"ה שונא אותו? אין זאת אלא ראייה חיצונית ופנימית כפי שביארנו. היינו בהסתכלות חיצונית שהאדם מאבד את השליטה הוא

בטוח לכאורה שרוצים להפריע לו ולהוריד אותו, אך בראייה הפנימית זה בדיוק להיפך כל הכאב נועד כדי לתת לאדם מצב והכרה חדשה בקשר בורא שלו שלא היה יכול לקבל קודם לכן ללא המעבר... וזה מבאר המדרש, שבכייית החינם כמוה כשנאת חינם שְׁבִיבָה נחרב ביהמ"ק. מהי שנאת חינם? שנאה ללא משמעות פנימית וללא התבוננות כיצד הגיע השנאה, שנאה חיצונית גורמת לפירוד בין אדם לחברו ובין אדם למקום, אך שנאה שהיא עם עבודה של התבוננות מביאה את האדם לאהבה שאין כמותה ולקשר אמיץ יותר ובניין ביהמ"ק. ועל כן כשהשנאה היא חינם גם הבכיה היא חינם וכדי לתקן את זה נגזר משמים בכיה לדורות – אך לא כעונש אלא כתיקון וכהכנה לחיי הפנימיות עם קשר בורא. וכך מבאר השפ"א בהמשך הדברים:

'ויש לנו ללמוד ק"ו מדה טובה המרובה אשר גם בגלותנו עתה שנתגרשנו משלחן אבינו שבשמים. יש לנו להאמין ולבטוח באבינו שבשמים. כי מאהבה הוכיח אותנו כמ"ש אשר יאהב ה' יוכיח. ומתוך אמונה זו יתהפך באמת לאהבה.'

מסופר על הרה"ק ר' ברוך ממעזיב'ז שבכה פעם בליל שבת בעת אמירת הזמירות. שאלו אחד מתלמידיו על בכיה זו למה? ענה לו הרה"ק, אנו אומרים בזמירות, **'מודה אני לפניך ה' אלוקי ואלוקי אבותי על כל החסד אשר עשית עמדי ואשר אתה עתיד לעשות עימי ועם כל בני ביתי'...** ולכאורה קשה, מילא שאדם מודה על העבר מובן, אך מה מקום יש להודות על העתיד הלא נודע? אך ההסבר הוא, שפעמים שהקב"ה מיטיב עם האדם ועושה עימו חסדים נפלאים, אך לאדם אין זה נראה חסדים אלא דינים וחושך ורע ח"ו, על זה אנו מתפללים ומודים שגם כשיבואו אלינו כאלו חסדים שלא נראה שהם טובים אלא נחשוב שזה רע בשבילנו גם על זאת אנו מודים ומאמינים שהכל לטובה מאת הבורא ב"ה. ואז החל שוב לבכות. שאלו התלמיד, ומדוע כעת בוכה הרבי? ענה לו, אני בוכה כיצד יתכן שהקב"ה עושה עימנו כאלו חסדים גדולים ואנו עדיין לא מוכנים לראות מיד את החסד שבהם... זה א"כ הביאור שאמר הבעש"ט הק' שזה נקרא 'המתקת דינים בשרשם', היינו שכאן זה נראה חלילה לא טוב, אך על ידי העמקה והתבוננות יכולים להשיג את החסד שבה. וכן מצטט ר' אשר במכתב נוסף וכ"כ:

'האדם חושב שהייסורים שעובר הינם ייסורי עקר שאין בהם שום תועלת, יש בהם תכלית נכבדה עד למאוד, תכלית גדולה כל כך שכל תיקון העולמות תלוי בהם ובאופן קבלתם על ידי בעל הייסורים... ועל כן נקרא האדם בעל הייסורים שהוא בעל ואדון עליהם להביאם לתכלית הנרצית לכוונם למעלה לריח ניחוח לפני אדון הכל, ובזמן שביהמ"ק היה קיים אדם עולה לירושלים בא לו לעזרה מקריב קרבנו ומתכפר לו, עכשיו כשאין ביהמ"ק קיים, ואין לנו מזבח ולא כהן להקריב, האדם בעצמו הוא מקום המקדש הוא המזבח הוא עצמו הקרבן והוא עצמו מזכך ומטהר ייסוריו... כתינוק שנולד מחדש.'

זהו הפשט כל שלא נבנה ביהמ"ק בימיו, כל אדם שלא עבד על הימים שלו, ימים הכוונה למידות, היינו עבודת המידות. וזו בכיה של שמחה. כפי שמספרים על הרה"ק מרזי"ן זי"ע שאמרו בלוייה שלו, אילו הייתם יודעים להיכן מובילים צדיק זה, הרי שלא הייתם בוכים כלל אלא שמחים מאוד. ר' אשר זי"ע, היה מאוד נגד לבכות בלוייות, והיה אומר שבשעת ההספדים יש לשים צמר גפן באוזניים כדי לא לשמוע... התיקון הכי גדול לנשמה הוא בדווקא להתחזק באמונה וכמה שאדם מתחזק יותר באמונה הוא גורם עליית נשמה לנפטר הרבה יותר גדולה מאשר הבכי והייאוש שאדם נכנס מחמת ההספדים...

'זוה עיקר פירוש אוהב את התוכחות להאמין כי הוא מאהבה כשיודעין שהמוכיח אוהב נאמן הוא. מקבלין התוכחה. ועי"ז נהפך באמת לאהבה. ועי"ז כתיב על כל פשעים תכסה אהבה. ואיך יכולין לבא לאהבה כשיש רוב פשעים? רק כשמקבלין התוכחה והעונשין והייסורין מתוך אהבה. ולכן כתיב לכו נא ונקַחָה כו' אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו כו' פי' על ידי קבלת התוכחה יתלבנו החטאים כנ"ל.'

א"כ לסיכום המאמר: מבאר השפ"א כי כל חורבן ביהמ"ק ובכייית חנם שבכו בני ישראל גרמו לנו להיכנס למצב של עבודת ה' בבכיה לדורות ובניין ביהמ"ק השלישי שיבנה בב"א, על ידי כל אחד ואחד שנותן עבודה ובוחן בפנימיות כל מצב שעובר. ומסיים שכפי שבבריאת העולם ידוע שהיה השתלשלות רוחנית גבוהה מאוד עד כי לא היה כלי שיכול להכיל את האור הזה ונשברו הכלים וברא המאציל המשכה חדשה המכונה שם מ"ה החדש, היינו כל פעם שהאדם נפגע ממישהו צריך להכיר כעת משתלשל אליו שפע ואור גדול מן השמים רק שאין לו כלים להכיל אור כ"כ גדול ולכן תפקידו הוא לתת את הביטול שזהו בעצם ההכנה שלו לקבל כלי יותר מעולה שיוכל להכיל את האור של הפגיעה... ולכן כשמקבלים הייסורים והתוכחה מתוך אהבה הרי היא מכסה על הפשעים כי אדם נכנס למצב של פנימיות ושם זוכה להתאחד עם התווה ובוהו הכללי של לפני הבריאה שהוא בחינת שלימות הבריאה וקשר בורא חדש שלא היה לו קודם לכן. וזוכה לבניין ביהמ"ק בימיו – היינו לפי מידותיו ועבודתו.

(נכתב ע"י ר' נפתלי בינג הי"ו)